

1. DAN PRIJE 23 GODINE

N ZADAR

Put kojim se nisu uspjeli probiti tenkovi u središte Dračevca

nas je dobro zasuo protuavionskim mitraljezom, prijeteci da nas potpuno od-sječe. Do glavnog bunkera, nedaleko od današnje crkve, probili smo se nas šestorica. Trojica na jednu, a trojica na drugu stranu bunkera. No, kad sam se malo odvojio od grupe, srpski rezervist kojeg prije toga upoče nismo primijetili, viknuo je STO! Već sam se pozdravio sa životom, ali me je spasio jedan gardist koji je eliminirao tog rezervista, sekundu prije nego je uspio ispaliti rafal iz automatske puške. Odmah sam pobjegao do Željka Vujića koji se u tom trenutku spremao gadati tenk koji je već zašao između prvih kuća. Vujić nas je upozorio da držimo otvorena usta kako nam pucanj ne bi probio bubnjiće i da ne stojimo iza OSE, iz koje nakon paljbe sukne veliki plamen, nastavio je Grdović.

Prvi promašuje, drugi pogada

Ono što će kasnije uslijediti postala je ne samo zadarska urbana legenda, nego i dramatična povijesna činjenica, jer je jedan, jedini raketni projektil spasio grad od srpske okupacije. Prema priči trojice branitelja s Dračevca, neprijateljski tenk T-55 došao je u velikoj brzini do prvih kuća pa nije mogao na vrijeme skrenuti desno prema centru mjesta. U tom »migojenju« Željko Vujić prvim projektilom promašuje tenk. Na sreću za branitelje, tenkist koji je sjedio na kupoli umjesto PAM-a kojim je mogao pokositi branitelje, u ruci je držao kameru kojom je snimao napad na Dračevac. To je dalo vremena Vujiću za ispaljenje drugog projektila kojim je pogodio tenk, točno u spremište granata. Posebno označena ulazna rupa i danas se može vidjeti na tenku koji se nalazi na spomen postolju. Uslijedila je ogromna eksplozija. Drugi tenk T-55 poku-

šao je izgurati pogodeno, ali nije uspio. To je Vujiću omogućilo da još jednom puca. Međutim, ovog se puta projektil odbio od kupole i tenk se pod zaštitom dimne zavjese uspio povući. Uslijedila je akcija čišćenja kuća u kojoj je Andrija Bartulić teško ranjen dok je Grdović ranjen u vrat. Dok su ga vozili u bolnicu, kroz prozor sanitetskog vozila mogao je vidjeti kako mnoštvo pripadnika tadašnje ZNG hrli iz Zadra na Dračevac kako bi zadržali pješaci napad srpskih rezervista i JNA.

Tromblonska mina za opasacem

No to nije bio kraj, kaže Tomislav Lenkić. Drugi dan položaje prema Bibinju držala je policija dok je on sudjelovao u patroli koja je bila čišćenje.

– Jedan tenk opet je krenuo ka našim položajima koje su policajci napustili. Moj zapovjednik, Zvonimir Franko Perović dao mi je kumulativnu tromblonsku minu koju, spletom okolnosti, nisam uspio opaliti na tenk. Kasnije sam je, izvađenog osigurača, nosio zadjenutu za remen hlača, nesvjestan opasnosti da mi može eksplodirati prvom prilikom kad bih zalegao. Danas sam uvjeren kako su četnici doznali da se 4. brigada postrojava kod crkve na Ploči i sprema za odlazak na druge zadatke. No ubrzo je njihov zapovjednik Milan Perković ponovno vratio svoje gardiste na položaj i tenk se morao povući. Umjesto da četnici opkole hrvatske vojnike i policajce, sad su se neprijateljski pješaci našli u okruženju na groblju, na kojem su i stradali. Hrvatima su se predali jedan poručnik i jedan neprijateljski kapetan. Moram ovom prilikom reći nevjerovatan podatak, da je od tada do dolaska na Dračevac postrojbi 112. brigade na čelu s Ivanom Vitanovićem, Dračevac u rasporedu na po-

ložajima prema četnicima branilo svega deset ljudi. No za njih se pripremalo znatno više hrane, kako bi se neprjatelji, čijih je agenata još bilo u Zadru, zavarao o brojnom stanju branitelja, kaže Lenkić.

Četnici su se nakon okršaja kod groblja povukli na brdo Križ, u vojarnu Babin Dub te na brdo Travičinu glavicu odakle granatiraju grad sve do kasnijih oslobođilačkih akcija HV-a: Operacije Jaguar – oslobađanja brda Križ i VRO Maslenica.

Mali ljudi – veliki junaci

Branko Mičić samo je dodao kako su borbe na Dračevcu bile silovite i kako je to primjer da u ratu ništa nije crno-bijelo kao u filmovima. U svom tom kaosu događale su se i takve stvari koje ne služe na čast pojedincima iz 4. brigade, ali je to više priča za neke druge razgovore. Recimo i to da su sva trojica spomenutih gardista kasnije punila stupce Crne kronike. Bartulića je u Splitu ubio hrvatski branitelj nakon bizarne svade oko parkinga. O Vinku Žuljeviću Klici, koji je mitraljezom potjerao četnike iz zauzetih kuća na Dračevcu, pričalo se pri otmici Ante Jelavića, bivšeg hrvatskog člana predsjedništva BiH. Željko Vujić osuđen je na 11 godina zatvora zbog pljačke poslovnice Hrvatske pošte u Splitu, čak je i na Dračevcu uhvaćen kao »naplaćuje« svoju obranu grada.

Danas, Valentino Grdović je čistač zadarske Kaledarje ili točnije Široke ulice, zaposlen u Čistoći. Tomislav Lenkić traži posao u građevini, a Branko Mičić jedini je »avancu«. Poslovođa je u Konzumu na Bilom brigu. Neki bi rekli, tipična braniteljska priča u kojoj su mali ljudi – veliki junaci.

AKTUALNO ● PREDSTAVLJENA PUBLIKACIJA »KOME PROPADAJU BIVŠE VOJNE NEKRETNINE? ISKUSTVA PRENAMJENE U HRVATSKOJ«

Gradanske inicijative mogu biti partner u sprječavanju propadanja bivših vojarni

Provođenju javne rasprave o stavljanju u uporabu bivših vojarni nužno bi trebala prethoditi procjena stanja zgrada, koja bi uključivala i procjenu minimalnih financijskih ulaganja u njihovo stavljanje u funkciju – istaknuto je tijekom predstavljanja

Siniša KLARICA

ZADAR ● »Kome propadaju bivše vojne nekretnine? Iskustva prenamjene u Hrvatskoj« naslov je publikacije koja je preksinoć predstavljena u Izložbenoj dvorani Znanstvene knjižnice u Zadru. Poseban naglasak dan je na iskustva prenamjene bivše vojare u Ulici Stjepana Radića u Zadru.

O nacionalnom kontekstu prenamjene vojnih objekata govorili su jedan od urednika publikacije, vojni analitičar Igor Tabak, dok je studiju četiri slučaja vojare u Ulici Stjepana Radića predstavila suradnica udruge »Eko-Zadar« Nives Rogoznica.

Publikacija »Kome propadaju bivše vojne nekretnine? Iskustva prenamjene u Hrvatskoj« nastala je kao rezultat provedbe projekta PINS: »Public interest – not saleable« (javni interes – nije na prodaju) i u njoj se obrađuju četiri studije slučaja prenamjene: Vojne bolnice u Vlaškoj ulici u Zagrebu, vojarnje Samogor na Visu, vojne zone Muzil u Pulli i vojare u Ulici Stjepana Radića u Zadru.

Knjižnice najbolji primjer konverzije

U fokusu zadarske studije, nastale temeljem intervjua s akterima prenamjene, kon-takata s predstavnicima sadašnjih ili bivših korisnika zgrada, bilo je praćenje slijeda odluka tijela nadležnih za dodjelu na korištenje bivših vojnih nekretnina i službenih dokumenata Grada Zadra. Isto tako, proces dodjeljivanja zgrade za smještaj Gradske knjižnice Zadar te nastavak napora Gradske knjižnice za dobivanje dijela susjedne zgrade, zbog potrebe za proširenjem, napose za otvaranjem Centra za mlade u istoj zgradi.

Vojni analitičar Igor Tabak ustvrdio je da je zadarski primjer Gradske knjižnice u nekadašnjem Artiljerijskom školskom centru JNA, najbolji primjer te konverzije. Prije svega, zato jer nije grandiozno planirana, kao ostale konverzije, napose Pulski Muzil kroz projekt Brijuni Rivijera ili objekt bivše vojne bolnice u Vlaškoj. No kad se ušlo u realizaciju, kazivao je Tabak, iskrusno je niz problema, a jedino grandiozno od svega, bila je radikalna devastacija objekata, dijelom zaštićenih spomenika kulture. Na drugu stranu, zadarska je knjižnica planirana skromno i kao segment, a ne kao cijeli prostor vojare odjednom. Na ruku, je išla činjenica da je

Nives Kozulić i Igor Tabak

prije nje u istom prostoru bila vojna knjižnica.

Pritisak javnosti na lokalne političare

– Na primjeru prenamjene objekata u prostoru bivše vojare u Ulici Stjepana Radića vidljiva su dva modela prenamjene. Prvi je u kojem se prostori dodjeljuju na korištenje za potrebe institucija koje su sastavnice državne administracije ili su predmetom zajedničke skrbi države i regionalne administracije, poput srednjeg školstva i zdravstva – a koji teže glatko i može se pratiti kroz slijed odluka tijela nadležnog za davanje zgrada na korištenje. U drugom je riječ o dodjeli zgrada na korištenje temeljem inicijativa koje nisu izvorno osmišljene unutar ni jedne od razina administracije, kakve su Gradska knjižnica i Centar za mlade, a koji je obilježen dugotrajnošću procesa, rekla je Nives Rogoznica.

Primjeri realiziranog smještaja Gradske knjižnice i Centra za mlade koji je na putu k realizaciji, pokazuju kako su tu dva ključna preduvjeta: pronalaženje političkog mentorstva unutar lokalne vlast te stjecanje i zadržavanje potpore javnosti u lokalnoj zajednici sa svrhom kreiranja atmosfere pritiska na lokalne političke strukture kako bi izvršile ulogu medijatora kod donositelja odluka na državnoj razini.

Zanemaren potencijal malih inicijativa

– Pozornost gradske administracije u vojarni u sadašnjoj Ulici Stjepana Radića s planiranim ili izvedenim prenamjenama drugih

bivših vojarni, usmjerena je k projektima kojima se trajno oblikuje prostor i dugoročno osmišljava razvoj grada, kao što je riječ o Sportskom centru »Višnjik«, Novom kampusu, stambenoj izgradnji pri čemu izostaje vrednovanje potencijala inicijativa malih razmjera. Jedna od takvih malih inicijativa je skate-park Udruge za promicanje urbane kulture »Zdanje«, kao mogućih partnera u sprječavanju i ublažavanju daljnjeg propadanja zapuštenih bivših vojnih zgrada. No, s obzirom na dugotrajnu napuštenost i posljedično tome derutno stanje niza bivših vojnih zgrada, nije vjerojatno da bi one trenutno mogle udovoljiti potrebama koje bi ova ili druge gradanske inicijative mogle iskazati. Zato bi provođenju javne rasprave o njihovom stavljanju u uporabu nužno trebala prethoditi procjena stanja zgrada, koja bi uključivala i procjenu minimalnih financijskih ulaganja u njihovo stavljanje u funkciju, kazivala je Nives Rogoznica.

Projekt PINS provodio se od 5. travnja 2013. do 4. listopada 2014. metodologijom izrade znanstvene studije. Nositelj projekta je Centar za mirovne studije (CMS), dok su partneri na projektu Zelena Istra, »Eko-Zadar«, Udruga za promicanje ljudskih prava i medijskih sloboda Cenzura plus, Zavod za sociologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Transparency International Magyarorszag, Transparency International Hrvatska i Transparency International United Kingdom.